

מועד קטן יד

משה שווערד

1. המאירי על מסכת מועד קטן דף יד/א

אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ולכבס בתוך שבוע שלהם ועקר איסורם כדי שלא יכנסו לתוך משמרתם כשהן מנוולים' ומ"מ הקלו להם להסתפר בחמשי מפני כבוד השבת וכל שכן בששי אלא שלא היו נוהגין לספר בששי מפני הטורח והותר להם מה שלא הותר כן לשום אדם בחולו של מועד [1] ונראה לי טעם בדבר מפני שהמשמר זמנו קבוע לעולם ליכנס במוצאי שבת ואין הדבר מצוי להשהות עצמו לתוך משמרתו אחר שצריך לשהות במשמרתו ממוצאי שבת עד חמישי אבל בשאר הנזכרים שמא יזדמן חמישי יום' ראשון לחול המועד או סמוך לו ומתוך שאין שהייתו מרובה נוה לו לשהות עצמו ומתוך כך הוא נאסר בכל [2] וי"מ בה טעם אחר לומר שבאנשי משמר לא נאסרה להם מלאכה כלל ולא נאסר הגלוח להם אלא מקנס גמור שמא יכנסו למשמרתם מנוולים אבל חול המועד יש שם איסור מלאכה ואף על פי שעקר האיסור בגלוח וכבוס מתורת קנס מ"מ הואיל ונאסרו נעשו כשאר מלאכות האסורות בו שאין חמשי מתירן ויראה לי גם כן שאף אחד שבמשמר שנאנס אונס הידוע כגון אלו הנזכרים במשנתנו שמותר להסתפר וכבר ביארנו ענין משמר ומעמד במסכת תענית:

2. עורך השולחן העתיד [ביאת המקדש, סימן לד]

י. ואנשי משמר אף שעדיין לא שלמו לי יום בעלותו להמשמר, מ"מ מחוייבין לגלח קודם עלייתו להמשמר כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין, אלא מגלחין ורוחצין ומכבסין בגדיהם קודם שיעלו. ואין לשאול דלמה להם לכבס בגדיהם הא ילבשו בגדי כהונה, ד"ל דבגדי כהונה לובשים בבהמ"ק ושלא יכנסו בבגדיהם המטונפים למקום המקדש מחוייבים לכבס מקודם כדי שיהיו נקיים בביאתם למקדש. ותמהו על הרמב"ם שהשמיט מאי דתנן בתענית (טו, ב) דבחמישי מותרין מפני כבוד השבת (כ"מ ומל"מ), וכמ"ש בעצמו באנשי מעמד לעיל ספ"ו מכלי המקדש, ובמשנה אחת נשנו אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס ובהמישי מותרין וכו'.
יא. ויראה לי דבכהונה השמיט זה באנשי משמר, ובע"כ לא קאי רק אנשי מעמד שאין עליהם חוב גמור לגלח ולכבס קודם שהרי אין נכנסים למקדש, אלא שאסרו עליהם לספר ולכבס בשבוע זו של מעמדם וממילא יגלחו ויכבסו קודם ולא יכנסו מנוולים למעמדם, אבל אין חובה עליהן לגלח ולספר מקודם, ולזה אמר ובהמישי מותרין כלומר אם לא גילחו וכיבסו מקודם, אבל אנשי משמר שעליהם החובה לגלח ולכבס שהם נכנסים למקדש א"כ מה צריכים בחמישי לגלח ולכבס הא רק ימים אחדים שגילחו וכיבסו, ושפיך השמיט הרמב"ם זה באנשי משמר (כנלע"ד).

3. טור אורח חיים סימן תקלא

א אין מגלחין במועד והטעם שלא יכנס למועד כשהוא מנוול פירוש שאם היה יכול לגלח במועד לא היה חושש לגלח ערב המועד ונמצא נכנס למועד מנוול ומצוה על כל אדם לגלח קודם המועד לכבוד המועד וכיון שהוא אסור לגלח במועד יהא זהיר לגלח קודם המועד:

ב ורבינו תם פירש כיון שזהו הטעם אם כן אם גילח קודם המועד מותר לגלח במועד וקשה מאד להתיר וגם אינו נראה כן מתוך הגמרא דאם איתא הוה ליה לפרטו בהדי הנך דתנן ואלו מגלחין כי היכי דקאמר גבי כיבוס כל מי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבסו במועד משום דאפילו אם כיבסו קודם המועד הוא חוזר ומתלכלך הכא נמי הוה ליה לפרושי התירא דאם דילח קודם המועד. ועוד מי יודע אם גילח קודם המועד:

ג דכי האי גוונא קאמר בגמרא על הא דבעי מי שאבדה לו אבידה בערב המועד אם מותר לגלח במועד מפני שהיה אנוס שלא היה לו פנאי לגלח קודם המועד וקאמר מי יודע שהיה אנוס. הילכך נראה שאין להתיר אלא לאותם שמפרש בהדיא:

4. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קסג

בענין תספורת הזקן בחוה"מ בזה"ז במדינתנו א"ח סכות, תש"ח. מע"כ ידידי הרב מוה"ר אברהם זעליג קראהן שליט"א. הנה לאלו שנחוצה להם לגלח הזקן במספרים בחוה"מ יש להתיר בזה"ז במדינתנו שכל אלו הרגילים בתספורת הזקן מסתפרים בכל יום ולכן אין שייך טעם החולקין על ר"ת שהביא הטור /או"ח/ בס' תקל"א שמתיר במי שגלח קודם המועד לגלח במועד, מטעם דאמרו כל הסריקין אסורין סריקי בייתוס מותרין שהוא הטעם שאסור באבדה לו אבידה ערב הרגל כדאמר אביי במו"ק דף י"ד דהוא משום דלא מיגליא לכו"ע אונסיה כדפרש"י, וכן הכא מי יודע אם גילח קודם המועד כדכ"ש שם הטור, וא"כ במדינה

שכל המסתפרין מסתפרין בכ"י ואף אם רק רוב מהמסתפרין שידוע שאף שנסתפר בערב יו"ט מסתפר עתה ואין שייך חשש זה יש להתיר לכו"ע אף להטור וכל החולקים.

ומה שהוכיח עוד הטור מהא דלא השיב זה במתני' באלו מגלחין, הנה אם הקושיא היא מהא דלא השיב במתני' כדאיאתא בהג"א ובהגמ"י שהביא הב"י לא קשה כ"כ כמפורש /מועד קטן/ בתוס' דף י"ז ד"ה ותנא, שתנא ושייר כדמוכרח מהא דלא פשיט בעיית ר"ז באבדה לו אבידה מהא דלא תני לה עיי"ש. וכן מפורש בריטב"א שם שמניינא דמתני' לאו דוקא, ומה שמשמע דמה שחשיב בסיפא דאלו מכבסין הוא דוקא מדהקשה /מועד קטן/ בדף י"ח ר' ירמיה על ר' אסי א"ר יוחנן במי שאין לו אלא חלוק אחד שמותר לכבסו בחולו של מועד ממתני' דלא חשיב לה, וכן הקשה רבא על ר' יצחק בר יעקב בר גוריו משמיה דר' יוחנן שאמר בכלי פשתן שמותר לכבסן בחש"מ = בחולו של מועד = ממתני' דלא חשיב לה, כבר עמד בזה הריטב"א ותירץ דרק בסיפא דאלו מכבסין הוא דוקא משום דקתני לישנא יתירא הרי אלו מותרין ושאר כל אדם אסורין דמפרש דקאי רק אסיפא עיי"ש...

אבל פשוט לע"ד דכיון שהוא לצורך המועד לקשוט וליפוי אין בזה שום איסור מדין מלאכה אלא משום הגזירה שלא יכנסו לרגל כשהן מנוולין, כדמוכרח לומר כן לתוס' /מועד קטן/ דף י"ד דכתבו ג' שיטות בגלוח הראש, דמתחלה כתבו דגלוח הראש נמי אסור במועד מצד הגזירה שלא יכנסו מנוולים דגם בראש אין לך ניוול גדול מזה, ולפ"ז מותרין אלו השנויין במתני' להיתר גלוח במועד גם בגלוח הראש. ואח"כ כתבו ושמה לא קאי טעמא בגמ' אלא אשארא אבל גילוח של ראשו אסור משום מלאכה אפילו במקום אונס ורק שאר גילוח דהוא של יפוי הקשה דהוה לך למישרי לצורך המועד אע"פ שהיא מלאכה, ותירץ שהוא משום שלא יכנסו מנוולים. ואח"כ כתבו ועוד יש לפרש שנראה שמותר לגלח ראשו במועד וכוונתם דליכא שום איסור בגילוח הראש אף לכל אדם, דהא הקשו ע"ז מאי קמ"ל נזיר ומצורע ואם כוונתם הוא רק להשנויין במשנה אין כאן קושיא דהא צריך למיתני שהם מותרין אף שכל אדם אסורין, ואין לפרש שהקושיא היא דפשיטא להתיר בנזיר ומצורע מכ"ש מאונסין דבא ממדה"י דהא בנזיר ומצורע מותרין אף בהיה להם פנאי כדפשיט בגמ' וכהפשיטותא איירו התוס' מתחלה ולכן ברור שהקושיא היא רק להעוד יש לפרש שאף כל אדם מותרין בגילוח הראש א"כ מאי קמ"ל נזיר שהוא רק גילוח הראש, ומצורע צריך לומר שנקטו אגב אורחא משום שנקטם ביחד במתני' אבל הקושיא היא רק מנזיר. ועיין בתוס' רעק"א שמפרש שגם לעוד יש לפרש הוא רק לאלו השנויין, ופירושו הקושיא דהוא רק פשיטא מכ"ש דבאים ממדה"י ולכן נשאר בצ"ע על קושייתם הא קמ"ל דאף שהיה להם פנאי עיי"ש, אבל ברור שסברי בהעוד יש לפרש דמותר גילוח הראש לכל אדם ולכן הקשו שפיר, ומצאתי ברש"ש שמפרש כדברי.

וגם בלא זה מוכרח כן דאם רק לאלו השנויין במתני' הא כבר כתבו שיטה כזו ...

ומש"כ הנו"ב דאולי שיערו חכמים שאין נחוץ כ"כ להתיר בגלוח איסור מלאכה במועד שאין כ"כ צורך המועד, פשוט לע"ד שאין שייך זה רק ביחיד שבטלה דעתו, אבל אם כל אדם ממדינה זו מקפיד ע"ז אין שייך סברא זו כלל דעניני יפוי שייך רק בדעת בנ"א והוא דבר המשתנה בכל עת ומקום לפי מנהג בנ"א שבמדינה ההיא.

ומה שמשמע מנו"ב, ובנחל אשכול הוא מפורש שאסור גילוח מדאורייתא בכל אדם כיון שלא התירו עיין במ"מ רפ"ז מיו"ט בשם רמב"ן ורשב"א והביאום גם הנ"י ריש מו"ק והב"י /או"ח/ בס"י תק"ל שלצורך המועד אף מלאכת אומן שאסרו אינו מן התורה, וא"כ כ"ש עניני יפוי שהוא כאוכל נפש שאינו שייך לאיסור תורה ובוזה יודו כו"ע ולכן דבריהם צ"ע שלא נכון כלל.

ולכן ברור לע"ד דבזמננו במדינתנו שנוהגין אלו הרגילין בתספורת הזקן להסתפר בכל יום ואף אם ביום אחר יום או אחת לשלשה ימים, ליכא שום איסור. ואולי גם הנו"ב יודה בכזה דמשמע שם בסוף התשובה שרק יחידים היו רגילין להסתפר בכל עת בזמננו ובמקומו.

אבל מ"מ אינו נוהג להתיר אלא למי שיש לו צורך ביותר או מצטער ביותר, ואם אחד ירצה לסמוך ע"ז גם בשביל היפוי לבד אין למחות בידו כי מעצם הדין הוא מותר לע"ד. ידידו, משה פיינשטיין.

• בשם הגריד"ס - אם מותר, אז חייב מטעם כבוד הרגל [נפש הרב ע' קפט]

לא לו שמגלחים בכל יום, נראה פשוט דמותר להם להתגלח אף בחולו של מועד, דבגמ' (מו"ק יד.) מבואר דכללא דמתני' הוא, דכל היכא דאיכא אונסא, ומוכחא מילתא לכו"ע שאנוס היה, דאז מותר לגלח, ודבר זה כו"ע ידעי, שא"א לגלח (בעיוייט) את השערות שעדיין לא גדלו. ונראה להוסיף עוד ולומר, שבכל המקרים האלו שיש היתר תגלחת בחולו של מועד, דמצוה וחובה נמי איכא לגלח כדי שלא יהיה

מנוול בחולו של מועד, ולא יכנס ליו"ט אחרון במצב של ניוול.

• שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן קנד

בענין העברת תער וגילוח בחוה"מ... והנה בענין תגלחת בחול המועד, הגאון בבב"י קמא חא"ח סי' י"ג התיר לא' ההולך בין השרים (ע"ש בסוף התשובה) (הבוראת שעה לגלח בחוה"מ לסמוך אר"ת באם גילה ערב הרגל יגלח בחוה"מ ע"י עני שאין לו מה יאכל ולחשדא לא חייש כמ"ש שם באורך, וחלקו עליו גאון דוריני והגאון מו"ה צבי אב"ד דק"ק בערלין ז"ל בס' בנין אריאל במס' מ"ק השיב תשובה נוצחת דהא באנשי משמר נמי תנינן כה"ג [תענית ט"ו ע"ב] ולימא נמי אם גילוחו ערב משמרתם מותרים לגלח במשמרתם ומתני' סתמא קתני והתם ליכא למימר משום איסור מלאכה, ועוד ראי' ברורה שאנשי משמר אסורים להסתפר אפילו גלחו ערב משמרתם, דאי ס"ד לא נאסרו אלא כשפשעו ולא נסתפרו ערב משמרתם א"כ במס' מ"ק י"ז ע"ב דבעי למימר כהן ששלמה משמרתו ברגל יגלח ברגל, וקשה אמאי כיון שפשע ולא גילה ערב משמרתו נתיר לו לגלח ברגל, אע"כ צ"ל אפילו גילה ערב משמרתו אסור לגלח במשמרתו ולא פלוג רבנן אע"ג דליכא איסור מלאכה וה"ה בחול המועד, אלו דברי הגאון ז"ל דפח"ה. וטעמא נ"ל, דהיישנן למראית עין וחשדא, אע"ג דמייתי הגאון נבי מירושלמי דמס' שביעית דמיי' מג"א [סי' רמ"ד סק"ו] יע"ש בביאור, התם מילתא אחריתי כל בני עירו יודעים שיש לו בית השלחין והאורחים בראותם זה מוליך זבלו בפרהסיא ואינו בוש מפני בני עירו ש"מ ידוע ומפורסם לבני עירו שיש לו בית השלחין דאל"כ לא שבקי ליה בני עירו

למעבד איסור בפרהסיא, אבל הכא הלא כל בני העיר יתגלחו ע"ז העני שאין לו מה יאכל והאורחים יחשדו כל בני העיר שפורצים גדר חכמים, מה תאמר גם כל האורחים יהיו מגלחים ע"י העני שאין לו מה יאכל כי לא יחול אביון א"כ בבלת איסור גילוח חול המועד מכל וכל, ומוזה הטעם לבד יש לאסור שלא תשתכח תקון חכמים בזה כמו שמצינו [עירובין ע"א ע"ב] שלא תשתכח תורת עירוב מהתינוקות:

והנה בבב"י תניא ס"י צ"ט ק' ק"א נראה שהרגיש בחולשת הלכה זו וכתב שלא רצה להדפיסו רק מטעם הכמוס, ואני הולך רכיל ומגלה סוד, כי בעו"ה רבו המשחיתים בעם בתער ואם יגדל זקנם בחול המועד יהיה כדי לכוף ראש לעיקר ושוב אחר י"ט ישחיתוהו בתער ועוברים על כמה לאוין דאורייתא, ע"כ טוב להתיר איסור דרבנן בכה"מ שלא יצמחו השערות כ"כ, ולטעמיה אזיל שלא מצא תשובה מספקת להשוואל בסי' פ' הנ"ל ודחאו כמבואר למעין שם, אך לפמ"ש לעיל שעכ"פ לא יצאו מידי מלקות המשחיתים בעם דאפילו יגלחו ערב י"ט האחרון מ"מ עד מוצאי י"ט יצמחו כדי קריצת ציפורן ויתחייבו א"כ למיעקר תקנת חכמים בכדי לא עקרין, ומכ"ש ליראי ה' ולחושבי שמו שאינם משחיתים זקנם למה יגלחו בכה"מ ויעברו על איסור דרבנן בגילוי פנים ובחזק יד על מגן: ואנתיק לשוני בגליון ש"ע א"ה סי' תקל"א: עיין ס' יד דוד רפ"ג דמ"ק [י"ד ע"א ד"ה כדתנן] מייתי כמה שו"ת שהקשו מ"ט לא התירו לגלח ערב יום טוב

האחרון כמו אנשי משמר ע"ש, משמע פשיטא להגאונים לאיסור אלא שהקשו מ"ט, **ולפע"ד איסור שנאסר מפני כבוד י"ט לא הותר מפני ניוול שזהו כבודו של י"ט שיכנס בי"ט אחרון מנוול, משא"כ אנשי משמר שאיסור גלוחם מפני כבוד מקדש אתי ניוול דשבת ודחי ליה:**

וראה והביטה כי הגאון נודע ביהודה המתיר לא כתב אלא להוראת שעה להחליט בין השרים ולפני מלכים יתיצבו, אלא שכתב שהיה ראוי שלא להדפיס ולפרסם היתר זה ברבים שלא ילמדו להקל לולי שחשב שקולא זו הוא גדר תורה לדעתו ומ"מ לא כתב פסק להחליט גילוח היתר בכה"מ בזה"ז, וטעם בזה כי נזי אם ראו ת"ח וגודרי גדר להפר תורה לפי הזמן והמקומות, יתקבצו וישאו ויתנו פה אל פה או במכתבים ולכשיסיכמו יפרסמו במכתבים ויחתמו תחתיו גדולי פארי הזמן כך עלתה במחשבתנו להתיר איסור דרבנן פלוני מטעם כך וכך, וכעין תקנת הקהלות ור"ת בסוף ספר תשו' מהר"מ בפראג וכהנה, אבל יחיד בדרור אפילו הוא חסון כאלונים וכגובה ארזים גבהו ודבריו כראי מוצקים לא יכין להתיר אפילו מנהג קטן ממנהגי ישראל, היום יאמר הוא כך וידפיסנו ויפרסמנו ומחר יאמר אחר כך בסברות חלשות צנומות דקות עד שיתירו איסור דאורייתא, כאשר אירע בעו"ה בזמנינו כי רבו פריצי הדור והעמידו חזון לומר הלא גילוח ח"מ כמה מאות שנים נהגו אבותינו איסור ונצטערו ונתנוולו ועתה התירו פרושים את הדבר, כן נמי נבוא ונתיר להלל שבת בפרהסיא בעו"ה, והקולר תלוי אח"כ בהגורמים, ומשו"ה לא התיר הגאון נב"י בפרהסיא ומ"מ נכשלו בה, ע"כ שומר נפשו יזהר וישמר ה' רגלי חסידיו מלכד:

Haircutting

Cutting hair is prohibited on *Chol HaMoed* even for one who had his hair cut before the festival and now wishes to trim it on *Chol HaMoed*.⁵ Even though this person groomed himself properly before the festival, the prohibition remains in effect so that people will not falsely assume that cutting hair is permitted without reservation on *Chol HaMoed*.⁶ Similarly, one who shaves daily and shaved before the festival may not shave on *Chol HaMoed*, according to most authorities,⁷ unless his job would be jeopardized as a result⁸ (see p. 55).

The prohibition against haircutting applies to all adults, both men and women,⁹ including those who, due to illness or other extenuating circumstances, could not have their hair cut before the festi-

(5) סי' תקל"א ס"ב.

(6) שהרואה לא ידע שהסתפר בעיו"ט ויאמר שמוותר להסתפר בכל אופן כמבואר במ"ב שם סק"ד בשם הב"י.

(7) דעת רוב הפוסקים שאפי' מי שרגיל לגלח זקנו בכל יום אסור לו לגלחו בחוה"מ, ואף דלא שייך טעם גזירת חז"ל דלא יכנס לרגל כשהוא מנוול, מ"מ כבר גזרו עליו חז"ל ולא חלקו בדבר (שבמיניהם לא היו רגילים בגילוח הזקן), ואין ביריגו להתיר מה שלא התירו חז"ל אף אם בטל טעם האיסור כמבואר בנחל אשכול הל' חוה"מ סי' מ"ה ס"ק י"ז ובסי' חיים שאל ח"ב סי' כ"ג. [אכן באג"מ ח"א סי' קס"ג מבואר שמדינא יש להתיר גילוח הזקן בזמננו למי שרגיל בו בכל יום, או אפי' אם רגיל בו רק פעם אחת לשלשה ימים. מ"מ כתב שלמעשה אין להתירו רק למי שיש לו צורך ביותר או מצטער ביותר, וע"י בכל בו על הל' אבלות ח"ב פרק הי' סי' א'. וע"ע בשערים המצויינים בהלכה סי' ק"ד סק"ט, ובמו"ז ח"ד סי' רצ"ז. והנה בנו"ב מהר"ק אור"ח סי' י"ג התיר למי שגילח זקנו בעיו"ט לגלחו בחוה"מ ע"י פועל עני שאלמ"י, וגם על היתר זה חלקו עליו. ע"י נ"ב מהר"ת סי' צ"ט, ק', זק"א, ובשו"ת ח"ס אור"ח סי' קנ"ד, ובשד"ח מערי' חוה"מ אות א'. ובארחות חיים (החדש) סי' תקל"א סק"א, ובשו"ת ימי יוסף ח"ב בהשמטות עמוד תכ"ג עד עמוד תמ"א.

6. הרא"ש על מועד קטן פרק שלישי - סימן א

הבא ממדינת הים מתני' דלא כר"י דתניא ר' יהודה אומר הבא ממדינת הים לא יגלה מפני שיצא שלא ברשות אמר רבא לשוט דברי הכל אסור לגלח. למזונות דברי הכל מותר כי פליגי להרוחה רבי יהודה מדמה לה ללשוט ורבנן מדמו לה למזונות וקי"ל כרבנן והראב"ד ז"ל פירש דפלוגתא דר' יהודה ורבנן איירי ביוצא חוצה לארץ והכי מוכח בירושלמי דגרסינן התם רבי יהודה כדעתיה אסור לפרש בים הגדול מעתה כיון שיצא חוצה לארץ יהא אסור לגלח הואיל ויצא שלא ברצון חכמים כהדא חד כהן אתא לגביה דרבי חנינא אמר ליה מה אני לילך לצור לחלוץ או לייבם ואסר ליה ומסתבר כהאי פירושא דלא קרי ר' יהודה שלא ברשות היוצא להרוחה שכן הוא דרך כל התגרים ועוד גרסינן בגמרא אלא למזונות הא אמרת דברי הכל מותר והיאך סליק אדעתיה דרבי יהודה קרי למזונות שלא ברשות אבל לפי הירושלמי ניהא דאף למזונות לצאת לחוצה לארץ ס"ד דחשיב ר' יהודה שלא ברשות:

7. שו"ע אורח חיים סימן תקלא

(ד) ואלו מגלחין במועד מי שיצא מבית השביה ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח וכן המנודה שהתירו לו ברגל וכן מי שנדר שלא לגלח ונשאל על נדרו ברגל וכן הבא ממדינת הים בחול המועד או שבא בערב הרגל ולא היה שהות ביום לגלח והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוץ לארץ לטייל:

8. ריטב"א על מסכת מועד קטן דף יד/ב

אבל אינו נוהג אבלותו ברגל שנאמר ושמחת בחגך יש שפירשו דדברים שבצנעה נוהג דלא עדיף משבת ואכתי קרי' ביה ושמחת בחגך ויש שפירשו שאינו נוהג אבלות כלל ולא דמי לשבת שהיא עולה במנין מה שאין כן ברגל שאינו עולה באבילות דהשתא מיהת ולקמן נאריך ביותר בס"ד. אי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד הגאונים ז"ל כתבו דאבלות יום ראשון כשהוא יום מיתה וקבורה דאורייתא היא ולדידהו אתי שפיר הא דקרי ליה הכא עשה דיחיד אבל ר"י ז"ל אומר שאין אבלות מן התורה כלל אלא לענין אנינות דקדשים בלבד כדאיתא בזבחים ואבלות מדרבנן היא והאי עשה דאמרינן הכא עשה דרבנן היא ...

דף יד: אתי עשה דרכים ודחי עשה דיחיד.
פרש"י עשה דרכים דכתיב
 "ושמחת בחגך", עשה דיחיד אבל דכתיב
 "אבל יחיד עשי לך". וכתבו התוס' דהא
דקאמר לעיל (יא): ימי אבלו דרבנן היינו
עשיית מלאכה דנפקא לן לקמן (טו):
מ"והפכתי חגיכם לאבל", אבל גוף האבלות
דאורייתא. ולא נתברר באיזה דבר הוי גוף
האבלות דאורייתא, דהרי הרא"ש (כאן,
וברכות פ"ב סט"ו) הביא שיטת הר"י, דליכא
אבלות דאורייתא אפי' יום ראשון, ורק
אנינות הוא מדאורייתא, ואנינות לחוד,
ואבלות לחוד, וכתב הרא"ש דלפ"ז הא
דקאמר הגמרא עשה דיחיד, משום דאיכא
אסמכתא לזה, אע"ג דעיקר האבלות דרבנן.
 ועי' בגמ' לקמן (כ). דיליף אבלות שבעה
 מדכתיב (עמוס ח) "והפכתי חגיכם לאבל",
 ולא חילקו בין עשיית מלאכה או שאר
 דברים. ועי' בתוס' במס' ע"ז (כב. ד"ה
 תיפוק ליה). ואפשר דכוונת התוס' כאן על
 גיהוץ ותספורת, כשיטת הראב"ד המובא
 ברא"ש כאן, ולא מצאתי מי שפירש כן
 בתוס'. ועי' בתוס' במס' עירובין (מו. ד"ה
 דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל)
 שכתבו, דאבלות יום ראשון דאורייתא הוא.
ועי' בתוס' במס' ברכות (מו: ד"ה מצוה).
וכתב הרי"ף (ברכות פ"ב) דכשהיה הקבורה
ביום המיתה אז הוי יום ראשון דאורייתא.
וכ"כ הרמב"ם (אבל פ"א ה"א). וע"ע
ברא"ש (כאן, וברכות שם) ובטור (יו"ד סי'
שצח). והובא ב' דעות אלו בשו"ע (שם).

ועי' עוד בדברינן לקמן (כב. ד"ה הלכה
 כדברי המיקל). שוב ראיתי בהגה' מהריעב"ץ
כדברי התוס' דגוף האבלות דאורייתא
דמצינו בקרא "ויעש לאביו אבל שבעת
ימים", דבתוס' לקמן (כ. ד"ה מה) פריך
דהתם קודם קבורה היה, ונהביאו מירושלמי
(פ"ג ה"ה) דאין למדין מקודם מתן תורה.
 ועוד צ"ע דהא לא נתפרש שם במה היה
 האבלות. וכבר כתב הרמב"ם (אבל שם) ע"ז
 בזה"ל, "אע"פ שנאמר בתורה ויעש לאביו
 אבל וגו', ניתנה תורה ונתחדשה הלכה". ועי'
 בגמ' נזיר (טו:) דאבלות ז' הוי דרבנן,
 ופרש"י דעיקר אבלות אינו אלא יום אחד
 דכתיב "ואחריתה כיום מר", ורבנן תקנו ד',
 ואסמכוהו אקרא "ויעש לאביו אבל שבעת
 ימים". והעיר לי בני מהר"ר חיים אלעזר
 ישראל נ"י שבהעמק שאלה (חיי שרה סי'
 טו) האריך בענין זה, ובא"ד כתב שקרוב
 בעיניו לומר דמה שכתבו הראשונים דאבלות
 דיום ראשון דאורייתא אינו אלא בדברים
 שבצנעה ר"ל להצטער בלב, אבל לנהוג
 אבלות ברבים לכו"ע דרבנן. ועי' בדברינן
 לקמן (טו: ד"ה אבל אסור). L

• אל תלכי ללקוט בשדה אחר [ב, ח].
 בעז מבקש מרות שתלקט בשדהו, לפי
 האמור שהיה מעשה זה ביום שני של פסח,
 הרי במועד ישנה מצוה מיוחדת לשמח את
 הלוי, הגר, היתום והאלמנה, ואומר
 הקב"ה: אם אתה משמח את שלי, אני
 משמח את שלך [רש"י סוף ראה], ואין
 שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב
 עניים ויתומים, אלמנות וגרים [רמב"ם
 מגילה פ"ב הי"ז]. לכן חפץ בועז לשמח
 לבה של רות וחמותה נעמי במיוחד
 במועד. [אך לכאורה צ"ל דמעשה זה כבר
 אחר המועד, דיש איסור קצירה בחול
 המועד, פרט למקרים מסוימים].
 כשאחותי היקרה, מרת פליאה אלבק ע"ה,
 היתה ילדה, הלכנו עם אאמו"ר לנחם אצל
 מרן הגרשז"א זלה"ה תנחומי אבליים.
 לפתע פנה מרן אל אחותי [שאלה: מדוע
 שבת אינה מפסיקה את האבלות (כדרך
 שיום טוב מפסיק אותה). השיבה היא
 לאלתר: אילו היה כן, לעולם לא היתה
 אבלות של שבעה ימים. מרן קילס תשובה
 חכמה זו. אמנם, שבת אין בה שמחה,
 ומשום כך איננה מפסיקה אבלות, אך רגל
 מפסיק את האבלות, משום מצוות שמחה
 שיש בו, ומצוות שמחה של רבים דוחה
 את האבלות של היחיד [מו"ק יד]. ויש
 להקשות, מדוע אי אפשר שהרבים ישמחו,
 והיחיד יעמוד באבלו, ולא ידחה חיוב אחד
 מפני השני. וצריך לומר שכשיש אדם

מישראל השרוי בצער, הרי זה חיטרון
 בשמחה של כל הרבים מישראל. לא תיתכן
 שמחה שלמה אצל יהודי, כשחברו טרוד
 באבלו, רח"ל. ולפיכך נדחה אבל היחיד,
 כדי שתהיה שמחת הרבים שלמה. זו גם
 הסיבה שביום טוב מצווים אנו במיוחד
 לשמח את הגר, האלמנה, היתום והלוי,
 משום שכשישנו אדם מישראל השרוי
 בצער, הדבר מחסר משמחתו הפרטית של
 כל אחד ואחד מישראל. וזה שפסק הרמב"ם
 שאין שמחה גדולה ומפוארה כמו השמחה
 לשמח את העניים בישראל.

נשאלתי אודות איסור "לא תאחר", שהדין
 הוא שאינו עובר עד שיעברו עליו ג'
 רגלים. וטעם הדבר, שבימות השנה ייתכן
 שיאמר: טרוד אני, אבל ברגלים, כאשר
 ממילא עולה הוא לירושלים, לא יוכל
 לומר טרוד הייתי, וממילא נטען נגדו מדוע
 לא הבאת את נדרך. אך זה טעם מובן
 לעניין קרבנות הבאים רק בירושלים. ואילו
 לגבי צדקה, אין טעם זה מובן, שגם שם
 הדין הוא שעובר על "לא תאחר" אחרי ג'
 רגלים (אם אין עניים מצויים לפניו), והרי
 חובת הצדקה איננה דווקא בירושלים,
 ומדוע נרחיב לו את הזמן עד שיעברו ג'
 רגלים? ונראה לומר בטעם הדבר, שביום
 טוב יש חיוב מיוחד לשמח את העניים,
 משום שכאשר חסר ליהודי אחד באשר
 הוא, חסר גם בשמחה הפרטית של כל
 יחיד, לכן שלושה ימים טובים הם הזמן

המוגבל שלא לאחר מתנות עניים.
כל ישראל ערביין זה בזה, כל אחד ואחד
מישראל מחויב לדאוג לקיום מצוותיו של
חברו. ושמעתי ממרן זללה"ה, שאין חיוב
להוציא ממון עבור ערכות זו, וכל חיובה
הוא בלי להוציא ממון. לדוגמא, אין חובה
על אדם לקנות אתרוג לחברו. ועפ"ז
נשאל, מדוע ביום טוב יש – כחלק ממצוות
השמחה – חובה לדאוג לכך שגם הגר,
היתום, האלמנה והלוי ישמחו, והרי יש
בכך הוצאת ממון לצורך מצווה של חברי.
לצורך שמחת יום טוב של חברו.
ולאור האמור, אין זו הוצאה לצורך
שמחתם שלהם, אלא לצורך שמחתך שלך.
שכן שמחתך שלך איננה שלמה אם להם
חסר, ולצורך שמחתך שלך אתה מחויב
להוציא ממון ולשמח אותם.

11. ספר פרדס יוסף על ספר ויקרא פרק כא פסוק יא

[כא] לא יטמא (כ"א, י"א). ברמב"ם (פ"ז מאבל ר"ו) כהן גדול חייב באבילות ונושאי כליו לא הביאו מקורו, ועיין במסכת שמחות [פ"ד ה"א-ד] אונן ומתאבל ואינו מטמא, ומקשים על הרמב"ם ממועד קטן [י"ד ע"ב] דגבי כהן גדול כולא שתא כרגל דמי והא אין אבילות ברגל, וכן הקשה במנחת חינוך [מצוה רס"ד אות כ"ט]:
 וי"ל דבמועד קטן [שם] הא דאין אבילות ברגל דאתי עשה דרגל דהוי עשה דרבים ודחי אבילות דהוי עשה דיחיד, עיין שם בתוס' [ד"ה עשה] וריטב"א [ד"ה אמר], ואתי שפיר בכהן גדול נהי דהוי כרגל מכל מקום כיון דגבי כהן גדול הוי רק עשה דיחיד שוב אינו דוחה לאבילות, (ועיין שו"ת חתם סופר [יו"ד סימן שמ"ו]), ועיין בכל הנ"ל באריכות בקובץ דרושים (חוברת ג סימן כ"ט וחוברת ט סימן ל"ז) וקול תורה [פאביאניץ שנה ב סימן י"ז ושנה ג סימן י"א אות א - ג וסימן י"ב]: